

Ιωσήφ Κτενίδης, Αναπληρωτής καθηγητής Νομικής Σχολής ΑΠΘ, Δικηγόρος.

«Το νομοθετικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι κατηγορίες των πράξεων σε μετάβαση».

Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας προσέθεσε μια νέα κατηγοριοποίηση στην κλασική διάκριση των νομικά δεσμευτικών πράξεων του δικαίου της Ένωσης σε κανονισμούς, οδηγίες και αποφάσεις. Εισηγήθηκε τη γενική διάκριση του συνόλου των ενωσιακών πράξεων σε νομοθετικές και μη νομοθετικές και τις ειδικές διακρίσεις των μη νομοθετικών πράξεων σε κατ' εξουσιοδότηση και εκτελεστικές. Επίσης, από τη δομή των νέων διατάξεων προκύπτει ότι υφίσταται μια ακόμη κατηγορία μη νομοθετικών πράξεων, που συχνά εκφεύγει τις προσοχής, αυτή των μη νομοθετικών πράξεων που θεμελιώνονται απευθείας στις Συνθήκες. Η κατηγορία κάθε πράξης εξαρτάται από τη διαδικασία βάσει της οποίας εκδίδεται, είτε η διαδικασία προβλέπεται στις Συνθήκες είτε έχει καθορισθεί με πράξεις του παράγωγου δικαίου. Ακόμα, οι νέες κατηγορίες συνδέουν τις πράξεις του παράγωγου δικαίου με τα θεσμικά όργανα που τις εκδίδουν, στοιχείο που απουσίαζε από το δίκαιο της Ένωσης πριν τη τελευταία αναθεώρηση.

Οι εν λόγω μεταρρυθμίσεις της Συνθήκης της Λισαβόνας έχουν αφετηρία τη Συνταγματική Συνθήκη, η οποία είχε επιχειρήσει να εισάγει την έννοια του «ευρωπαϊκού νόμου», που θα ήταν εξοπλισμένος με αυξημένη δημοκρατική νομιμοποίηση και θα διακρινόταν από τις λοιπές ενωσιακές πράξεις κανονιστικού περιεχομένου. Όπως είναι γνωστό, μετά την εγκατάλειψη του «συνταγματικού» εγχειρήματος, η συνέχιση της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας με τη Συνθήκη της Λισαβόνας επικεντρώθηκε, κυρίως, στην διατήρηση των αλλαγών που επέφερε η Συνταγματική Συνθήκη στη δομή του ενωσιακού οικοδομήματος, χωρίς την υιοθέτηση των ρυθμίσεων εκείνων που είχαν έναν ιδιαίτερο «συνταγματικό» συμβολισμό. Συνεπώς, ενώ ο όρος «ευρωπαϊκός νόμος» δεν υιοθετήθηκε στο αναθεωρημένο κείμενο των Συνθηκών, η έννοια της «ευρωπαϊκής νομοθεσίας» αποκτά νέο περιεχόμενο μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Η μελέτη του Ιωσήφ Κτενίδη, αναπληρωτή καθηγητή και Διευθυντή του Τομέα Διεθνών Σπουδών στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ, αποτελεί μια πρώτη ολοκληρωμένη προσέγγιση, στην ελληνική γλώσσα, της νέας οργάνωσης της δικαιοπαραγωγικής διαδικασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Δημοσιεύεται σε χρόνο κατά τον οποίο και η διεθνής βιβλιογραφία βρίσκεται στο στάδιο της αναζήτησης των θεωρητικών θεμελίων που διέπουν τη νέα οργάνωση του «νομοθετικού συστήματος» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλωστε, και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την πρόσφατη νομολογία του οποίου αναλύει διεξοδικά ο συγγραφέας, μόλις τα τελευταία χρόνια είχε την ευκαιρία να τοποθετηθεί στα «συνταγματικού χαρακτήρα» (για το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) ζητήματα που θέτουν οι νέες διατάξεις.

Σημείο εκκίνησης της ανάλυσης του συγγραφέα αποτελεί η έννοια του νομικού συστήματος και η διαπίστωση ότι το δίκαιο της Ένωσης συγκροτεί ένα αυτόνομο νομικό σύστημα. Διακριτό υποσύνολο του νομικού συστήματος της Ένωσης αποτελούν, σύμφωνα με το συγγραφέα, οι κανόνες που διέπουν την εισαγωγή νέων κανόνων στο δίκαιο της Ένωσης, δηλαδή οι κανόνες που ρυθμίζουν την έκδοση, από

τα θεσμικά όργανα, των κανονιστικών πράξεων που αποτελούν το παράγωγο δίκαιο. Το σύνολο των κανόνων αυτών αποκλήθηκε, από το Δικαστήριο, «το νομοθετικό σύστημα της Συνθήκης». Η μελέτη του Ιωσήφ Κτενίδη, στα τέσσερα πρώτα κεφάλαια, αναλύει τους κανόνες του νομοθετικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως εξελίχθηκαν στη διαδρομή της συνταγματικής εξέλιξης της Ένωσης, προκειμένου να εξετάσει πως εφαρμόζονται σήμερα, υπό το φως των νέων κατηγοριών των ενωσιακών πράξεων. Το ενδιαφέρον της μελέτης κορυφώνεται στο πέμπτο και στο έκτο κεφάλαιο, στα οποία αναλύονται οι νέες κατηγορίες πράξεων υπό το φως της νομολογίας του Δικαστηρίου και στο έβδομο κεφάλαιο, στο πλαίσιο του οποίου θίγονται, από τη σκοπιά των ιδιωτών, ορισμένα ειδικά ζητήματα δικαστικού ελέγχου και προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που συνδέονται με τις νέες κατηγορίες πράξεων. Οι συμπερασματικές παρατηρήσεις επικεντρώνονται στο βασικό ζήτημα της συμβολής των νέων κατηγοριών στη ιεράρχηση των κανόνων του παράγωγου δικαίου.

Η μελέτη του Ιωσήφ Κτενίδη, ενός εκ των κορυφαίων Ελλήνων Ευρωπαϊκολόγων, είναι πολλαπλώς χρήσιμη. Όπως σημειώνει εύστοχα στον πρόλογό του ο καθηγητής Πέτρος Στάγκος, έχει τα χαρακτηριστικά ενός σύντομου «εγχειριδίου ευρωπαϊκής πολιτειολογίας, που χαράσσει κατευθύνσεις για τη νομική σκέψη στο πεδίο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης». Ταυτόχρονα, παρέχει εφόδια στο νομικό της πράξης που του είναι αναγκαία, όταν εφαρμόζει το παράγωγο δίκαιο στο εσωτερικό του κράτους μέλους. Παρόλο που το αντικείμενο που αναλύεται επεκτείνεται σε ορισμένα ιδιαίτερα τεχνικά ζητήματα, η μελέτη παραμένει κατανοητή και για τον μη εξειδικευμένο αναγνώστη, με αποτέλεσμα να συμβάλλει σε μια συνολική εισαγωγή στις θεμελιώδεις έννοιες του δικαίου της Ένωσης. Ο πάντα διεισδυτικός στις αναλύσεις του καθηγητής Κτενίδης, δημοσίευσε λοιπόν μία νέα μονογραφία που πιστεύω ότι είναι απαραίτητη στην βιβλιοθήκη καθενός που ασχολείται επαγγελματικά ή επιστημονικά με το ενωσιακό δίκαιο και τους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Βασίλης Γ. Τζέμος, Διδάκτωρ Δημοσίου και Ευρωπαϊκού Δικαίου (Freiburg), Δικηγόρος, Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων (ΕΕΔ), Σύμβουλος ΑΣΕΠ